

DIGITAALISET DIASPORAT MUUTTUVIEN ALUSTOJEN AJASSA

Sosiaalisen median alustat ovat jatkuvien muutosten, haasteiden ja kritiikin keskellä, mutta samaan aikaan ne ovat tärkeitä kanavia monille diasporayhteisöille vertaistukeen sekä kulttuuri-identiteetin ylläpitoon. Pohdin tässä näkökulma-artikkelissa digitaalisia diasporia muuttuvien alustojen ajassa ulkosuomalaisen esimerkkitaipauksen kautta. Miltä ulkosuomalaisuus näyttää sosiaalisessa mediassa? Miten sosiaalinen media muovaa diasporisia identiteettejä ja yhteisöjä?

Avainsanat: digitaalinen diaspora, ulkosuomalaisuus, sosiaalinen media, Internet, alustat

TUIRE LIIMATAINEN
Erikoistutkija, FT
Siirtolaisuusinstituutti

Sosiaalisen median alustoja kohtaan on viime aikoina kohdistunut jälleen kasvavaa kritiikkiä. Monelle jo tutuksi tulleiden mieliteiden polarisaatioon, vihapuheeseen ja käyttäjätietojen väärinkäyttöön liittyvien keskustelujen rinnalle on noussut ajankohtaisia huolia käyttäjien hajaantumisesta eri alustoille, faktantarkistuksen ja moderointikäytäntöjen heikentymisestä puhumattakaan tekoälyn nopeasta kehityksestä ja lisääntyvästä käytöstä eri alustoilla. Digitaalisen pessimismin saadessa entistä enemmän jalansijaa on kuitenkin tärkeää muistaa, että sosiaalisen median alustat ovat yhä merkityksellisiä monille.

Tutkin Koneen säätiön rahoittamassa hankkeessani *Ulkosuomalaisten digitaaliset diasporat – Identiteetti, kuuluminen ja kansakuntaisuus verkottuneessa ajassa* (2023–2026) ulkosuomalaisuuden ja digitalisaation risteyskohtia moniulotteisesti yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden näkökulmista. Digitalisaatiota on usein verrattu teolliseen valankumoukseen, sillä sen vaikutukset ovat raviselleet perustavanlaatuisesti niin yhteiskuntaa kuin jokapäiväisiä elämiämme. Digitalisaatio vaikuttaa keskeisesti myös muuttoliikkeisiin ulottuen niiden hallinnasta aina ylläpidon suhteiden ylläpitoon.

Käsittelen tässä kirjoituksessa digitaalisia diasporia ajassa, jossa sosiaalisen median alustat ovat kiihtyvän muutoksen ja kriittisen tarkastelun kohteena. Yhteiskunnallisten ilmiöiden ja teknologian välistä vuorovaikutusta korostavaa sosioteknistä lähestymistapaa hyödyntäen kerron

aluksi ulkosuomalaisten Facebook-ryhmistä tekemäni kartoituksen pohjalta, mitä diasporista voidaan oppia sosiaalisen median avulla, ja toisaalta miten sosiaalinen media myös muovaa diasporisia identiteettejä ja yhteisöjä. Lopuksi pohdin digitaalisten diasporien tulevaisuutta suhteessa ajankohdaisiin sosiaalisen median alustoihin kohdistuviin haasteisiin.

Digitaalinen diaspora?

”Digitaalinen diaspora” -käsitellä on yleisesti viitattu saman alkuperän jakaviin yhteisöihin, jotka ovat maantieteellisesti hajallaan, mutta digitaalisesti yhdessä erilaisten digitaalisten teknologioiden avulla. Käsitteen avulla voi tarkastella myös laajempien sosiaalisten, kulttuuristen ja poliittisten merkityksen rakentumista ja ylläpitämistä. (ks. esim. Leurs 2023.) Käsite tiivistää osuvasti digitalisaation ja kehittyvien teknologioiden keskeisen roolin nykyaikaisten diasporayhteisöjen muodostumisessa ja ylläpitämisessä. Samalla se siirtää diasporatutkimuksen painopistettä perinteisistä maantieteelliseen hajaantumiseen liittyvistä merkityksistä liikkuvuuden, identiteettien hybridisyyden ja kosmopoliittisten yhteyksien korostamiseen alati verkottuvassa maailmassa (Ponzanesi 2020).

Suomalaisessa julkisessa ja tieteellisessä keskustelussa ulkosuomalaisista puhutaan harvemmin ”diaspora” -käsitteen kautta, vaan termiä käytetään lähinnä viitatessa pakon seurauksena

Kartoituksessa korostui Facebookin moniulotteinen rooli diasporisten yhteyksien luomisessa, käytännön tuen mahdollistamisessa sekä identiteetin rakentamisessa ja ylläpitämisessä.

hajaantuneisiin kansoihin. Samaan aikaan käsitteen räjähdysmäinen käyttö kansainvälisesti viime vuosikymmenien aikana on osoittanut sen käyttökelpoisuuden ennen kaikkea näkökulmana, joka auttaa ymmärtämään globaalisti levittäytyneiden yhteisöjen yhteyksiä toisiinsa ja lähtömaihinsa (ks. Brubaker 2005).

Sosiaalinen media tarjoaa tukea ja muovaa identiteettejä

Suomen kansalaisia asuu ulkomailla noin 300 000, mutta joidenkin arvioiden mukaan suomalaista syntyperää olevien määrä maailmalla ylittää jopa 1,6–2 miljoonaa (ks. esim. Hovi, Tervonen ja Latvala-White 2021, 21). Ulkosuomalaiset ovat käyttäneet verkkopohjaisia viestintäkanavia jo varhain erilaisten verkkosivujen, blogien ja uutiskirjeiden muodossa. 2010-luvulta lähtien sosiaalinen media ja muu jatkuvasti kehittyvä viestintäteknologia ovat tehneet ulkosuomalaisten viestinnästä ja yhteydenpidosta entistä vuorovaikutteisempaa (ks. Sauri ja Strandberg sekä Heimo tässä numerossa).

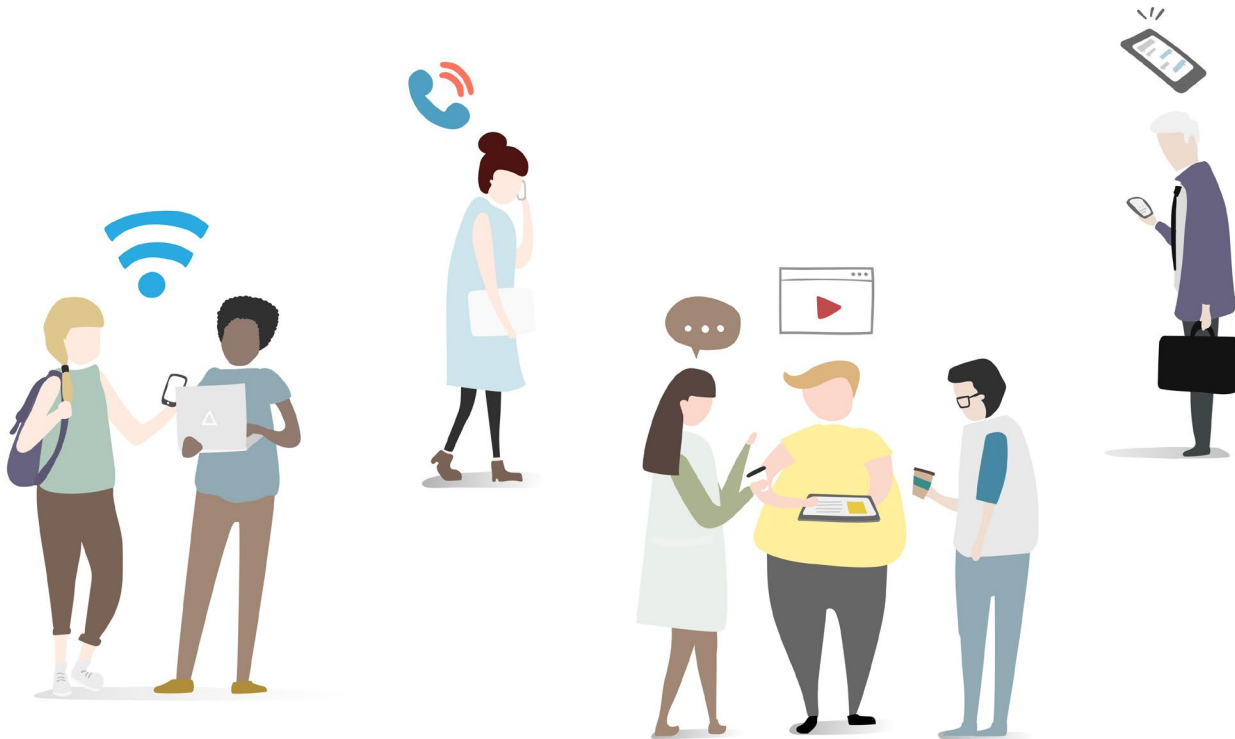
Ulkosuomalaisten virtuaaliyhteisöt toimivat näkyvästi ennen kaikkea Facebookissa, missä ensimmäiset ulkosuomalaisryhmät perustettiin jo 2000-luvun puolivälissä. Siirtolaisuusinstituutin vuonna 2020 toteuttamassa *Muuttuva ulkosuomalaisuus* -kyselytutkimuksessa Facebook-ryhmät nousivat myös esiin selkeästi tärkeimpinä ulkosuomalaisten informaatio- ja yhteistyökanavina (Hovi, Tervonen ja Latvala-White 2021, 73). Vuonna 2004 perustettu Facebook on ensimmäisiä sosiaalisen median alustoja ja yhä suosituin yli 3 miljardilla aktiivisella käyttäjällään (Statista 2025). Latalaisamerikkalaisia virtuaaliyhteisöjä tutkineet Shannon Oltmann and Fatima Espinoza Vasquez (2024) selittävät Facebookin suosioita juuri diasporayhteisöjen keskuudessa sillä, että ne tuovat yksittäisiä ihmisiä yhteen sekä mahdollistavat niin paikallisen kuin globaalin tiedonvälityksen käyttäjien kesken.

Löysin vuosina 2023–2024 tekemässäni ulkosuomalaisten Facebook-yhteisöjen kartoituksessa 230 Facebook-ryhmää, jotka kiinnittyivät yhteen 25 eri maahan. Kartoitukseen sisällytetyt ryhmät olivat aktiivisia ja monet myös huomattavan suuria sisältäen useita tuhansia jäseniä. Ryhmät myös heijastavat pitkälti suomalaisen maastamuuton historiallisia kehityskulkuja, maantieteellistä jakautumista ja sosio-demografisia erityispiirteitä. Esimerkiksi suomalaisten kasvussa olevat muutovirrat Espanjaan näkyvät suuressa määrässä Espanjaan paikantuissa, yhteisöllisiin palveluihin keskittyvissä Facebook-ryhmissä, kuten erilaisissa asunto-, työpaikka- ja kirpputori-ryhmissä. Suo-

Tulevaisuus voi tuoda uusia ratkaisuja, mutta siihen asti digitaaliset diasporat joutuvat tasapainottelemaan sosiaalisen median hyötyjen ja haasteiden keskellä.

malaisten juurien, identiteetin ja kulttuuriperinnön ympärille muodostuneet ryhmät kiinnittyvät puolestaan korostuneesti maihin, joihin suomalaiset ovat historiallisesti muuttaneet, kuten Ruotsiin, Yhdysvaltoihin, Kanadaan ja Australiaan (ks. Heimo sekä Muhonen tässä numerossa).

Kartoituksessa korostui Facebookin moniulotteinen rooli diasporisten yhteyksien luomisessa, käytännön tuen mahdollistamisessa sekä identiteetin rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Samalla kartoitus toi kiinnostavasti esiin myös sosiaalisen median voiman identiteettien muovaajana. Tästä hyvä esimerkki ovat lukuisat kartoituksessa esiin nousseet globaalit Facebook-ryhmät, jotka tuovat ulkosuomalaisia yhteen asuinpaikasta riippumatta. Tällöin ulkosuomalaisuutta määrittää ennenminkin yhteinen alkuperä ja jaettu kulttuuri-identiteetti kuin johonkin tiettyyn fyysiseen paikkaan kiinnittyminen. Kartoituksessa löysin myös paluumuuttajille tarkoitetun Facebook-ryhmän, joka ei tarjoa vain vertaistukea kotimaahan paluuseen vaan mahdollistaa myös jaetun ulkosuomalaisen identiteetin ja kokemuksen ylläpitämisen myös paluun jälkeen. Kartoitus viittaa siihen, että ulkosuoma-

Kuva: Freepik.com.

laisuutta ei tänä päivänä määritä välttämättä enää pelkkä ulkomailla asuminen tai suomalaiskansallinen kulttuuri-identiteetti vaan sitä voi määrittää myös jaettu diasporinen kokemus ja kuulumisen tunne.

Sosiaalisen median pirstaloituminen haastaa yhteisöjä

Tuoreessa Esa Sirkkusen, Riku Neuvosen ja muun työryhmän *Media alustojen ajassa* -teoksessa (2024) kirjoitetaan "median mannerlaattojen" liikkeen kiihtyneen tällä vuosikymmenellä eikä vauhti näytä hidastuvan. Samalla kirjassa todetaan, että muutosten yhteiskunnallisten vaikutusten ennustaminen on vaikeaa, ja monesti uusien teknologioiden käyttötavat ja sosiaaliset vaikutukset ovat yllättäneet asiantuntijatkin. Mutta miltä ulkosuomalaisten virtuaaliyhteisöjen tulevaisuus voi mahdollisesti näyttää, kun niitä tarkastellaan lähemmin suhteessa ajankohtaisiin sosiaalisen median alustoihin kohdistuviin haasteisiin?

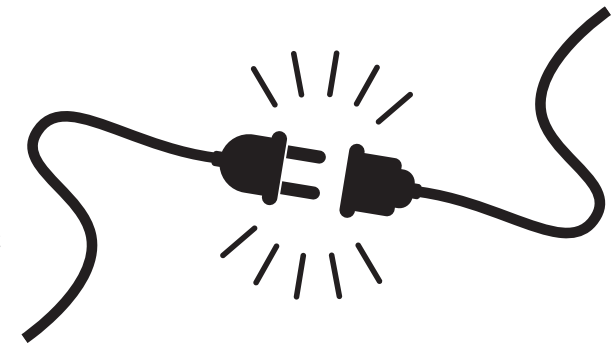
Yksi keskeinen haaste digitaalisille diasporille on käynnissä oleva sosiaalisen median pirstaloituminen, joka tarkoittaa käyttäjien entistä voimakkaampaa hajaantumista eri alustoille. Ilmiön taustalla on monia eri syitä. Esimerkiksi siinä missä vanhemmat sosiaalisen median käyttäjät suosivat yhä Facebookia, ovat nuorten suosiossa muut alustat, kuten TikTok ja Snapchat. Sosiaalisen median alustojen kytkeytyminen konservatiiviseen politiikkaan etenkin Yhdysvalloissa ja sitä seuranneet merkittävät muutokset, kuten moderoinnin keventäminen ja faktantarkistuksen lopettaminen, ovat myös saaneet monet punnitsemaan X:n (entinen Twitter) ja Metan (Facebook ja Instagram) kaltaisten keskeisten alustojen käyttöä. Toisaalta voidaan myös kysyä missä määrin alustat enää tarjoavat käyttäjilleen mieluisaa sisältöä, kun mainostajat ja ammattimaiset sisällöntuottajat valtaavat yhä enemmän tilaa syötteistä ja korvaavat yhteisöllisyyden viihteellä?

Digitaalisten diasporien näkökulmasta sosiaalisen median pirstaloituminen haastaa yhteisöjen sisäistä vuorovaikutusta ja köyhdyttää sisältöjä, mikä puolestaan vaikeuttaa yhteisöllistä järjestäytymistä ja keskinäistä viestintää. Alustojen sisällön moderoinnin ja faktantarkistuksen väheneminen puolestaan ruokkii käyttäjien epäluottamusta alustoja kohtaan, mikä voi johtaa käyttäjäaktiivisuuden hiipumiseen tai jopa ryhmien sulkeutumiseen. Virtuaalisten yhteisöjen haavoittuvuutta lisää omalta osaltaan myös tekoälyn kasvava käyttö alustojen moderoinnissa, mikä tarkoittaa alustojen omista yhteisönormeista poikkeavan sisällön poistamista automaattisesti ja voi johtaa jopa ryhmien

automaattiseen lakkauttamiseen tuhoten vuosia tai jopa vuosikymmeniä rakennettuja yhteisöjä hetkessä. Tulevaisuus voi tuoda uusia ratkaisuja, mutta siihen asti digitaaliset diasporat joutuvat tasapainottelemaan sosiaalisen median hyötyjen ja haasteiden keskellä.

Lähteet

- Brubaker, Rogers (2005). The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies*, 28 (1), 1–19.
- Hovi, Tuomas, Miika Tervonen & Heidi Latvala-White (2021). *Muuttuva ulkosuomalaisuus: Kyselytutkimus maastamuutosta ja ulkosuomalaisuudesta*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Leurs, Koen (2023). *Digital migration*. Lontoo: SAGE Publications.
- Oltmann, Shannon & Fatima Espinoza Vasquez (2024). How Social Media Affordances Mediate the Digital Diaspora: Latinx Perspectives. *The International Journal of Information, Diversity, & Inclusion*, 8 (2), 7–28.
- Ponzanesi, Sandra (2020). Digital Diasporas: Postcoloniality, Media and Affect. *International Journal of Postcolonial Studies*, 22 (8), 977–993.
- Sirkkunen, Esa, Riku Neuvonen & työryhmä. *Media alustojen ajassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Statista (2025). Global social networks ranked by number of users. Saatavilla: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>. Luettu 22.8.2025.

Kuva: Adobestock.com.